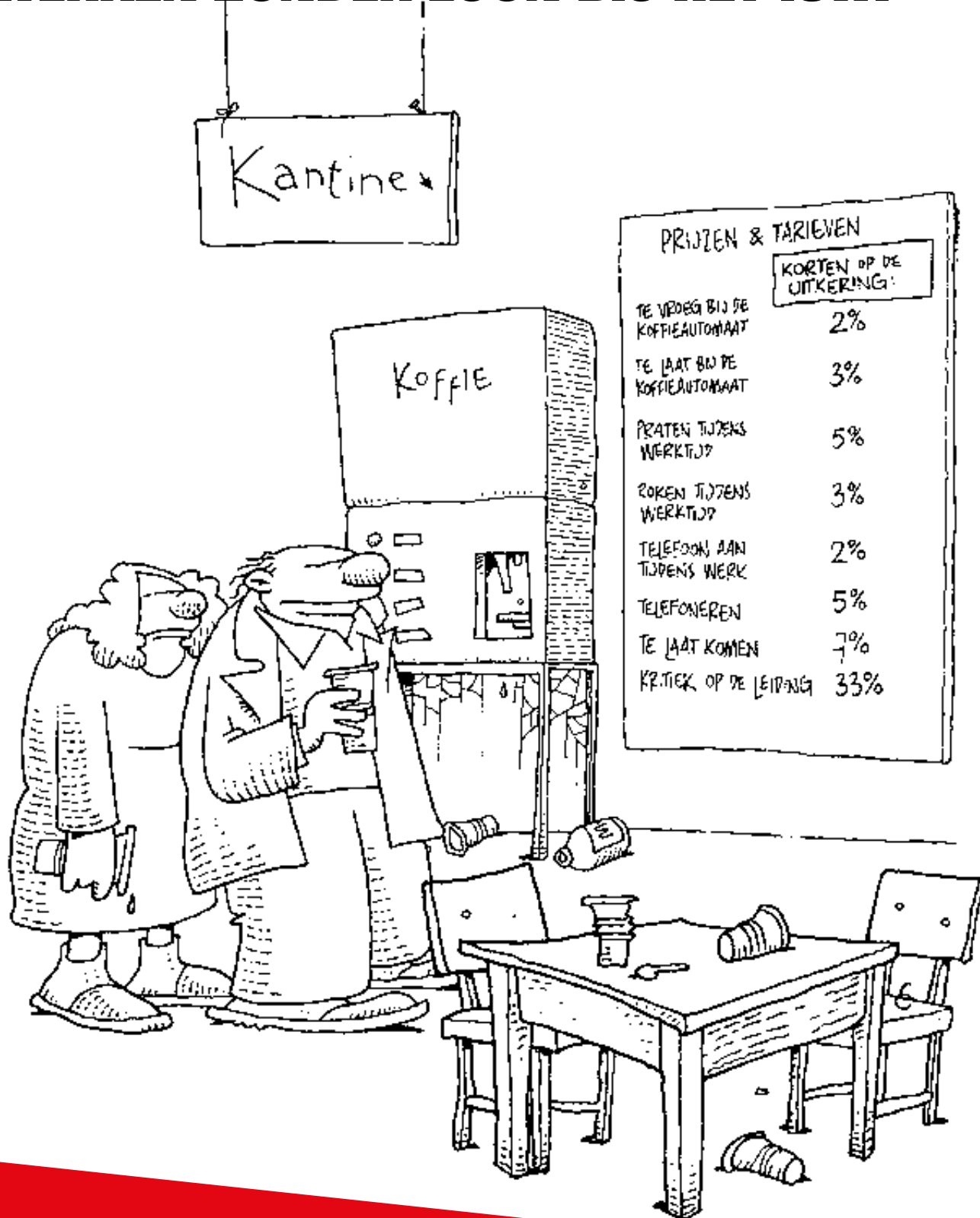

DE UITVERKORENEN

WERKEN ZONDER LOON BIJ HET ISWI

FNV

MEER ECHE BANEN

INHOUDSOPGAVE

'WEES BLIJ, JULLIE ZIJN DE UITVERKORENEN' Voorwoord	04
HOE HET BETER KAN! Conclusies en aanbevelingen	05
DE BEPERKINGENFABRIEK Verhaal vanaf de werkvloer	07
VERNEDEREND EN BEDREIGEND Bejegening	10
ONVEILIG Arbeidsomstandigheden	15
UITZICHTLOOS Geen perspectief	19
WET & RECHT 'Gemeenten moeten maatwerk bieden'	22
IN DE MEDIA De weg naar succes	23

'WEES BLIJ, JULLIE ZIJN DE UITVERKORENEN'

VOORWOORD

Tientallen bijstandsgerechtigden uit de gemeenten Aalten en Oude IJsselstreek hebben sinds 2011 zonder loon gewerkt. Ze vouwden nepbloemen, die vervolgens goedkoop in tuincentra uitgesteld lagen. Ook plakten ze enveloppen, rooiden ze bomen, dat soort werk. Tot 32 uur per week, soms jarenlang.

De gemeenten verdienden geld met de productie en konden eigen werk goedkoop laten doen. Zo sneed het mes aan twee kanten. Mooi, zou je zeggen. Maar gemeentebestuurders en ambtenaren hadden geen oog voor de bloedige gevolgen. Het mes sneed namelijk ook diep in het vlees van de werkers zonder loon.

Het ISWI, de gemeenschappelijke sociale dienst van de twee gemeenten, hield de schijn op dat het om passende re-integratietrajecten zou gaan. Daar was geen sprake van, bewijst dit rapport. Het werk was vernederend, onveilig, uitzichtloos.

Met het werk zelf was en is niets mis. Veel werknemers kunnen er hun inkomen mee vergaren mits het passend, veilig, duurzaam en fatsoenlijk betaald is.

Maar hier werden juist goed opgeleide, jonge bijstandsgerechtigden onderworpen aan een guur regime, als waren ze criminelen. Het maakte hun afstand naar de arbeidsmarkt groter in plaats van kleiner. 'Wees blij', kregen ze te horen. 'Jullie zijn de uitverkorenen! Met jullie zien we het tenminste nog zitten.'

Als gevolg van de FNV-campagne Stop werken zonder loon overwonnen tientallen jonge bijstandsgerechtigden hun angst en kwamen in opstand. Hand in hand. Met resultaat. Dit is hun verhaal. Dit is het verhaal van hun succes. Dit is het verhaal over hoe de wereld van werken zonder loon en verdringing echt in elkaar steekt.

Hans Hupkes

*FNV-bestuurder arbeidsmarkt Twente en
Achterhoek*

HOE HET BETER KAN!

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Dit rapport laat zien wat verplicht werken zonder loon inhoudt. De verhalen gaan over de wijze waarop de gemeenschappelijke sociale dienst van de gemeenten Aalten en Oude IJsselstreek, het ISWI, zijn leerwerkcentrum inrichtte en bestierde. Maar de casus had net zo goed in een andere gemeente beschreven kunnen worden.

Het werk voor het ISWI, op straffe van korting op de bijstandsuitkering, leverde geld op dat weer voor re-integratie werd ingezet. Dat gebeurde niet effectief. Zonder maatwerk gericht op goed, duurzaam werk.

Domweg werken zonder loon is vernederend, onveilig en uitzichtloos voor gewone, goedwillende burgers. Gewone mensen die in de financiële crisis niet (meer) aan de slag konden komen of van kruimelbaan naar kruimelbaan

sprongen, komen erdoor vast te zitten aan de sociale dienst en zijn harde, onmenselijke regime. Uitzichtloos werken zonder loon is een hard gelag. In de FNV hebben bijstandsgerechtigden hun ervaringen gedeeld, maar ook goed nagedacht over hoe het beter kan. De vakbond biedt de gemeenten Aalten en Oude IJsselstreek aan te helpen bij het verbeteren van de dienstverlening, waarvoor een cultuuromslag hoognodig is. Dit zijn de conclusies en aanbevelingen.

CONCLUSIES

- De sociale dienst communiceert volgens een frame dat de eigen verantwoordelijkheid van de bijstandsgerechtigde tot in het extreme benadrukt. Dat leidt tot depressiviteit en andere ziekten.
- Dat in alle sectoren sprake is van een zeer ruime arbeidsmarkt en dat werkgevers al helemaal geen duurzaam werk bieden, is geen punt van aandacht. De schuld van de werkloosheid wordt uitdrukkelijk alleen bij de werkzoekende gelegd, hoe goed die zijn best ook doet.
- Het opleggen van maatregelen (of het dreigen daarmee), juist ook aan goedwillenden, heeft grote financiële en mentale gevolgen.
- Consulente(n) zeggen slechts de wet strikt uit te voeren en tonen geen enkele eigen verantwoordelijkheid voor de gevolgen van hun handelen of nalaten.
- Werkers zonder loon hebben geen of weinig inspraak. Consulente(n) tonen geen of weinig begrip voor persoonlijke omstandigheden terwijl enige flexibiliteit de kou vaak meteen uit de lucht zou kunnen halen.
- Werken zonder loon is vaak fysiek onveilig. Werknemers kwamen in aanraking met stof, sterk irriterende lijmlucht en dieseldampen. Machines waren verouderd. De fabriekshal was vaak erg warm of juist erg koud. Er was geen arbobeleid zoals dat in een regulier bedrijf normaal is. Er was geen inspraak om de slechte arbeidsomstandigheden aan te kaarten en te verbeteren.
- Het re-integratiebeleid zorgt voor een nieuwe categorie onechte en slechte banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt die gewoon werk verdringen.
- Het re-integratiebeleid zorgt ook voor concurrentie tussen doelgroepen werkzoekenden waardoor werkgevers puur op prijs gaan shoppen.

AANBEVELINGEN

- Communiceer anders met werkzoekenden. Objectiever, met meer inlevingsvermogen en gevoel voor de realiteit. Inspireer en beloon. Ga uit van het goede in de mens.
- Toon moed bij het uitvoeren van de wet. Laat het belang van mensen boven regels en wetten gaan. Straf alleen bij echte fraude.
- Zorg voor maatwerk. Iedere werkzoekende is anders en heeft dus een ander, op de persoon toegespitst traject nodig. Ga uit van wat iemand goed kan.
- Richt de inspanning voor re-integratie op het verwerven van echte banen waarmee mensen een behoorlijke koopkracht kunnen verwerven en hun leven in eigen hand kunnen nemen.
- Ondersteun eigen inspanning om de rouw van werkloosheid om te zetten in nieuw perspectief, bijvoorbeeld door omscholing voor functies waar vraag naar is of komt.
- Beloon vrijwilligerswerk met een bonus op de uitkering en vergoed werkkosten, zoals openbaar vervoer en kinderopvang.
- Zorg in een echt leerwerktraject op maat voor een veilige werkomgeving zoals een goede werkgever betaamt.
- Voorkom concurrentie tussen doelgroepen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Geen concurrentie op arbeidsvoorwaarden door allerlei soorten half werk. Er bestaan maar twee soorten werk: gewoon betaald werk en vrijwilligerswerk.
- Richt een gemeentelijk meldpunt in waar mensen gevallen van onheuse bejegening, 'verplichte vrijwilligheid' en onveilig werken kunnen melden.

DE BEPERKINGENFABRIEK

VERHAAL VANAF DE WERKVLOER

Nadat ik ben ingeschreven bij het ISWI, word ik gebeld door mijn consulent. We maken een afspraak voor in het leerwerkcentrum. Ik meld me keurig op tijd met mijn cv en sollicitatiebrieven in Dinxperlo. De consulent bestudeert mijn cv en legt kort uit wat hij daar doet. Ook vertelt hij wat de bedoeling is van het leerwerkcentrum. Ik moet hier werkritme opdoen en werkervaring krijgen. Ik vraag me af wat ik hier nog kan leren; ik heb 35 jaar werkervaring.

Na lezing van mijn cv, krijg ik de functie van plantjes-in-potjes-steker. Ik ben verplicht de werkzaamheden uit te voeren, anders vervalt mijn bijstandsuitkering.

Ik vraag of er een functie is waarbij je een beetje kan bewegen. Helaas op dit moment niet. Ik moet aan een lange tafel zitten met nog zo'n acht andere mensen.

Ik krijg een rondleiding en moet denken aan een sociale werkplaats. Het klokken wordt uitgelegd, mijn locker bekeken en hij laat de kantine zien. Dat is wel een erg trieste bedoening: een paar tafeltjes en stoelen, niet eens afgesloten van de werkplek en één koffieautomaat voor ongeveer honderd mensen.

Op de vraag of ik werkschoenen heb, antwoord ik ontkennend. Ik krijg een briefje mee dat ik deze kan afhalen bij een firma in Ulft. Hierdoor word ik de trotse bezitter van werkschoenen klasse 3v. Ze zien er niet uit, maar enfin.

Er mag op de werkvloer niet worden gerookt en de mobiel dient uit te staan. Handig, als je gebeld kunt worden door een werkgever.

Op mijn eerste werkdag rijd ik om 7.50 uur het naargeestige parkeerterrein op en zie bij de entree van de loods een man of tien staan roken. Ik loop naar ze toe en zeg: 'Goedemorgen'. Eén figuur reageert met een soort 'mogge' grom.

Binnen is het volstrekt onduidelijk wat er met mij gaat gebeuren. Ik herken een compacte dametje dat nogal leidinggevend bezig is en schiet haar aan.

Ja het is maandagochtend en nogal chaotisch zegt ze, ga maar aan een tafel zitten. Er zijn acht lange tafels, één daarvan wordt deels bezet door mensen van WEDEO, dat zijn mensen met een arbeidsbeperking. De andere tafel wordt bezet door Somaliërs. Na wat getreuzel aan mijn kant, word ik aan tafel 3 gezet en wordt mijn taakje uitgelegd.

De plantjes (van kunststof) worden in elkaar gedrukt aangeleverd, deze dienen gemodelleerd te worden. De takjes moet je naar buiten buigen en de blaadjes op verschillende hoogten positioneren, dan ziet het er echt uit! Daarna voorzie je de plantjes van een etiketje.

Erg gezellig is het niet aan mijn tafel. De één zegt niks en de ander spreekt gebrekkig Nederlands of is niet te verstaan.

Na een uurtje verschijnt het compacte dametje weer en vraagt: 'Zo de kop is er af, hoe bevalt het?' Mijn reactie: 'Dit is toch een leerwerkcentrum? Ik vraag me af wat ik hier leer.' 'Dat klinkt nogal cynisch', zegt ze, en loopt gelijk weg.

Een andere leidinggevende komt met een envelop met daarin een naamkaartje dat je op moet spelden en een chipachtig iets waarmee je dient in en uit te klokken.

'Zo langzamerhand krijg ik het gevoel in een gekkenhuis terechtgekomen te zijn.'

In de pauze rent iedereen naar het enige koffieautomaat dat aanwezig is. De helft van de mensen blijft binnen, de anderen gaan naar buiten om te roken. Na de pauze is het weer plantjes modelleren, zeer eentonig en weinig leerzaam.

De consulent vraagt of ik even bij hem op kantoor kan komen. Hij vraagt zich namelijk af waardoor ik hier terecht ben gekomen en vindt dat ik hier niet hoor. Dat vind ik zelf ook. Ik leg hem een en ander

uit. Hij vindt dat ik in een ander traject hoor te zitten en gaat dit uitzoeken. Ik hoor spoedig.

Ik krijg van mijn consulent te horen dat ik niet in een ander traject kan omdat ik nog een schuld heb bij de bank. De vrijstellingsregeling is daardoor niet van toepassing, dus blijf ik plantjes-in-potjes-steker. Voor wat hoort wat, is het argument.

De gesprekken aan tafel gaan over het algemeen over de klote consulenten, schijtcoaches, strafkamp, neuken, drugs, schuldsanering, nog meer neuken, schaamhaar afscheren of niet etc.

Er komt een consulent controleren of iedereen wel werkschoenen aan heeft op de werkvloer, terwijl ze zelf laarsjes draagt.

Een andere consulent gaat twee minuten voor de pauze demonstratief voor het koffieautomaat staan. Waag het niet om eerder pauze te gaan houden.

Je moet natuurlijk wel op tijd komen, klokken en aan de slag. Het goede voorbeeld geven de consulenten zelf. Ze komen (op één na) altijd te laat en gaan demonstratief koffie drinken en boterhammen eten.

Wanneer een moeder een telefoontje krijgt dat haar dochtertje is gebeten door een hond, staat er binnen vijf seconden een consulent om haar te vertellen dat ze moet ophangen. De reacties aan tafel zijn: concentratiekamp, Hitler, eikel, lul de behanger en vooral strafkamp. Bij elke overtreding (nou ja zeg...) wordt er ook direct bedreigd met korten of zelfs stopzetten van de uitkering.

De arbeidsbemiddelaar komt bij me voor een gesprekje. Hij heeft moeite mijn cv te downloaden door de traag werkende apparatuur. Hij gaat met mijn cv aan de slag. Na vijf minuten komt hij mij weer vereren met een bezoek met de hijgerige mededeling dat hij een vacature voor me heeft gevonden. Nog wel in mijn woonplaats, dat is gaaf! Het blijkt om een ervaren vormgever/DTP'er te gaan. Dat ben ik niet en ik heb hier ook geen opleiding voor. Ik leg hem dit uit en teleurgesteld druipt hij af. Daarna heb ik nooit meer iets van hem gehoord.

Er komen nieuwe tafels bij omdat de mensen met een beperking uit Ulft overgeheveld worden naar

Dinxperlo. Zo langzamerhand krijg ik het gevoel in een gekkenhuis terechtgekomen te zijn. De regels worden nog strenger. Er wordt nu ook precies bijgehouden hoeveel plantjes iedereen modelleert, een extra controle of je wel hard genoeg werkt.

'De regels worden nog strenger. Er wordt nu ook precies bijgehouden hoeveel plantjes iedereen modelleert.'

Er is een consulente die bij iedereen slecht ligt. Ze is vooral druk met koffie, voor haar zelf wel te verstaan en volgens kenners heeft ze een te dikke kont. Ze staat ook op datingsites en is vooral druk met controle. Ze loopt naar buiten om de rokers te laten zien dat de pauze voorbij is en kom vooral niet in de buurt van het koffieapparaat tijdens werktijden!

Het is vaak koud in de hal. Dan komt er een vrachtwagen binnenrijden, de grote deuren gaan open en die diesel stinkbak produceert een lucht, om te kotsen. De vrieskou komt binnen en het koelt razendsnel af. Daar wordt niets over gezegd door onze werkleiders. Stoken als een gek en die grote deuren rustig minstens tien minuten open laten staan.

Wat ook mag, is tien minuten voor tijd met de bezem onder en rond de tafel vegen. Dat veroorzaakt enorme stofwolken. Die irriteren niet alleen de ogen maar ook de luchtwegen. Wanneer je die avond je neus snuit, is je zakdoek zwart. Over verantwoord ondernemen gesproken. Het is ook wel logisch, het zijn geen ondernemers die hier de leiding hebben maar ambtenaren die daar overduidelijk niet voor zijn opgeleid.

Met mijn overbuurman vragen wij ons drie zaken af: Arbo inschakelen? Welke middelen worden gebruikt om deze plantjes uit China te desinfecteren? En wanneer je deze zaak (verplicht werken zonder loon) aan de rechter voorlegt, of dit wel mag? De volgende dag spreek ik een advocaat. Hij zegt: onmiddellijk een kort geding aanspannen en dan ben je er van af, honderd procent zeker. Hij wijst wel op de negatieve aspecten. Ambtenaren verliezen niet graag dus zullen ze je op alle manieren proberen te benadelen. Dat is dus link.

De consultants zijn één dag per week aanwezig in deze sociale werkplaats. Ze zijn dan op zoek naar die en die, van wie ze geen notie hebben wie dat is en wat voor achtergrond diegene heeft.

Een tijdje terug is mij door een consultant gevraagd om werkleider te worden. Omdat mijn consultant die er meer over kon vertellen, al een aantal weken ziek was, heb ik de boot een beetje afgehouden. Nu hij weer beter is, vraag ik hem (om hem een beetje te stangen) hoe dat nou zit met mijn promotie? Tja, die is al vergeven. Ik zeg hem dit jammer te vinden, hij moest eens weten. Hij draait er een beetje omheen en zegt: 'Ga maar weer aan het werk.'

Als ik wegloop, vraag ik hem wie de voorzitter van de ondernemingsraad is en waar ik hem of haar kan vinden. Er werken hier toch meer dan vijftig

mensen? Als door een wesp gestoken reageert hij: 'Hoezo?' Het is maar een vraag, zeg ik. Hij reageert niet en verdiept zich in zijn pc.

De volgende dag, ik werk er nu een paar maanden, word ik bij hem geroepen. Hij heeft mijn geval nog eens bekeken en vindt dat ik hier niet thuis hoor en dat ik mag vertrekken. Dat wist je in ons eerste gesprek toch ook al, vraag ik hem. Tja ja het zit zo... dat de regels hier voortdurend veranderen en dat dat in mijn geval gunstig uitpakt. Ik vraag hem of het iets te maken heeft met mijn vraag over de ondernemingsraad. Neeeee helemaal niets! Oké zeg ik, wat doen we met mijn veiligheidsschoenen? Die mag ik houden.

Ik ga die gekken toch wel een beetje missen.

VERNEDEREND EN BEDREIGEND BEJEGENING

Consulenten en werkleiders in de fabriekshallen van het ISWI hebben nogal eens moeite met de juiste bejegening. Aardig en behulpzaam zijn ze zelden, vernederend en kleinerend des te meer, zoals blijkt uit onderstaande voorbeelden.

Iedereen die een uitkering aanvraagt bij het ISWI, krijgt eerst een intakegesprek. Tijdens dit gesprek moet je allerlei papieren en formulieren meenemen met betrekking tot bijvoorbeeld bankzaken en belastingen. Vervolgens word je doorgelicht om te kijken of je alles naar waarheid hebt ingevuld en geen dingen achterhoudt. Achterdocht jegens 'de klant' lijkt hierbij de norm. Of zoals één van hen het zegt: *'De consulent deed net alsof ik een crimineel was terwijl ik daar juist met een goede intentie kwam. Ik vond dat best vernederend.'*

Ze vertelt:

'Voor mijn intakegesprek moest ik mijn bank-afschriften van de afgelopen drie maanden meenemen. Dit had ik netjes gedaan. De mevrouw die de intake deed, keek er goed naar en vroeg of dit wel klopte. Ik had alles gewoon zo uitgeprint zonder iets te veranderen en vroeg haar dus wat er aan de hand was. Er bleek op een afschrift van één maand een periode te zijn van tien dagen waarin geen bij- of afschrijvingen waren gedaan. Ze geloofde niet dat dit kon. Daarop moest ik daar de computer aanzetten en inloggen bij mijn bank.'

'De consulent deed net of ik een crimineel was.'

Dit om te bewijzen dat ik niet loog. Terwijl zij de hele tijd achter mij stond (ook met inloggen!), zocht ik de betreffende maand op. Uiteraard klopte het allemaal. Vervolgens keek ze me nog eens aan en zei: "Nou, dan zal het wel kloppen deze keer." Ik was stomverbaasd. Dat ze hun werk goed moeten doen en alles goed moeten nakijken, snap ik best. Maar op deze manier leek het net alsof ik er op uit was ze te bedriegen.'

CONSULENTEN EN WERKLEIDERS

Elke bijstandsgerechtigde die bij het ISWI werkt, krijgt een eigen **consulent** toegewezen. Deze consulent moet met de bijstandsgerechtigde een Plan van aanpak maken en hem of haar begeleiden naar regulier werk. Meestal heb je eens in de drie maanden een gesprek met je consulent over je voortgang bij het ISWI. Vrij vragen kan alleen bij de eigen consulent en hij of zij is ook degene die kan beslissen om je te korten op je uitkering.

De **werkleiders** zijn de mensen in de fabriekshal op de werkvloer. Zij zeggen wat de mensen moeten doen en controleren doorgaans streng of er wel hard genoeg gewerkt wordt en iedereen zich aan de regels houdt. Ze spreken je aan op het moment dat zij vinden dat dit nodig is.

EIGEN SCHULD

Na de intake volgt een gesprek met een toegewezen consulent. Deze bekijkt je cv en geeft daar zijn/haar mening over. Dat dit niet altijd even netjes gebeurt, is te lezen in de voorbeelden hieronder.

'Ze las snel mijn cv door en kwam tot een paar conclusies waarmee direct de toon gezet was. Omdat ik zowel een mbo als een hbo diploma heb, was het mijn eigen schuld dat ik in deze situatie zat. Iemand met zulke diploma's kon volgens haar overal aan het werk. "Dat je nu hier zit, laat zien dat je niet wilt werken en dus is het je eigen schuld!," zei ze letterlijk.'

'Nadat ik mijn sollicitaties van de afgelopen tijd had voorgelegd, zei mijn consulent dat ik te

weinig gesolliciteerd had. Ik vond dat ik wel mijn best had gedaan. Ze zei daarop dat in de bijstand komen een keuze is. Dit raakte me diep. Hoezo een keuze? Het is toch niet zo dat je op een dag wakker wordt en denkt: goh, laat ik nu eens even lekker in de bijstand gaan (en blijven). Ik niet in elk geval. Daarom vroeg ik haar wat dan de keuze is. Ze antwoordde dat je de keuze hebt om bijstand aan te vragen. Ik had dat gedaan en nu moest ik de gevolgen daar maar van dragen. Ik zei: "Wat is dan het alternatief? Als ik het niet doe, kan ik onder een brug gaan slapen!" "Nou", zei ze, "dat is dus je keuze. Je hebt bewust gekozen voor een uitkering om niet onder een brug te hoeven slapen."

ONPERSOONLIJK

Als je in de hal komt te werken, krijg je een druppel om in- en uit te kloppen en een naamkaartje. Het naamkaartje zou er voor moeten zorgen dat collega's elkaar makkelijker kunnen aanspreken. Maar in de praktijk blijkt het vooral voor de consultants en de werkleiding te zijn. Zij kennen namelijk de helft van de mensen niet die er werken. Het naamkaartje veroorzaakt echter ook problemen.

'Hij zei: "Je kan beter een naaktfoto van jezelf op je cv zetten. Dat verhoogt de kans op het vinden van een baan."

'Op het naamkaartje staat je voor- en achternaam. Toen ik aangaf bij mijn consultant dat ik dit niet fijn vond omdat zo iedereen mij kon opzoeken op bijv. Facebook, zei ze dat dit nu eenmaal de regels waren. Ik moest het op een zichtbare plek dragen. Ik vroeg nog wat de meerwaarde was van de achternaam, want alleen een voornaam is toch ook genoeg? "Er wordt niet over gediscussieerd!"; was haar reactie. Een paar weken later kreeg ik een berichtje op Facebook van één van mijn collega's die ik absoluut niet als vriend op Facebook wilde. Hij schreef: "Als je nu mijn vriendschapsverzoek niet accepteert, dan steek ik de banden van je vriend zijn auto lek!" Sindsdien heb ik mijn naamkaartje niet meer gedragen.'

KLEINEREND EN VERNEDEREND

'Ik had tijdens mijn werk iets laten vallen. Een consultant zei, zeer kleinerend: "Dat moet je dadelijk opruimen. Kun je dat wel?"'

'Tijdens mijn gesprek met mijn consultant werd er gevraagd wat ik allemaal deed doordeweeks. Ik zei dat ik drie keer per week sportte. Dit vond ze goed, maar niet goed genoeg. Ik moest van haar ook nog elke dag minstens een half uur fietsen of lopen. Want, zo zei ze, toen ik je tijdens je werk bij de receptie zag, was je wel een maatje minder! Dat dit drie jaar geleden was, daar dacht ze blijkbaar niet over na. Ze meldde dat ze dit in mijn Plan van Aanpak ging zetten en dat ik mij hieraan moest houden, ook al kon ze het niet zelf controleren. Ik vraag me nog steeds af wat de relevantie hiervan is.'

'Ik was tijdens het werk in gesprek met een collega. Een werkleider sprak me daar op aan en zei: "Je moet eens minder praten. Vind je het gek dat niemand je aanneemt. Met zo'n instelling kom je er niet." Ik dacht eerst dat het een grap was, maar hij was bloedserieus.'

'Tijdens het werk had ik mijn cv met pasfoto aan enkele collega's laten zien. Eén van de werkleiders kreeg dat mee en bekeek mijn cv uitvoerig. Hij gaf me een tip mee, hij zei: "Je kunt beter een naaktfoto van jezelf op je cv zetten, dat verhoogt de kans op het vinden van een baan."

'Ik heb problemen met mijn gewicht. Die problemen zijn zo groot dat het gevolgen heeft voor mijn gezondheid. Ook mijn zelfvertrouwen lijdt hieronder. De werkleider maakte vage opmerking zoals: "Goh, wat doe jij veel suiker in de thee" of "Ach, je bent zoals je bent." Terwijl ik juist heel erg mijn best moet doen om gezond en fit te worden. Dit voelde erg vernederend.'

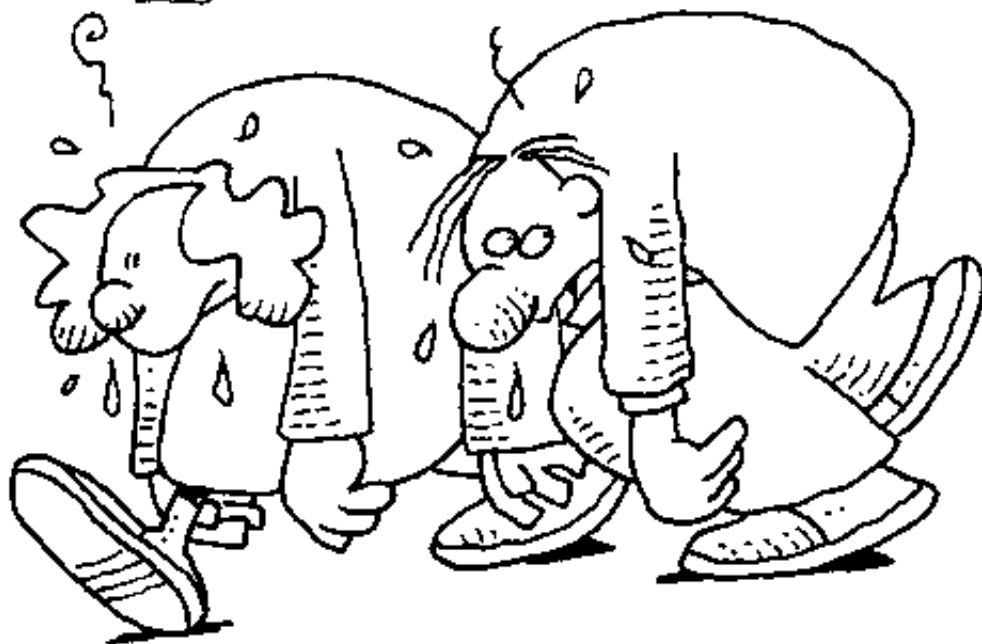
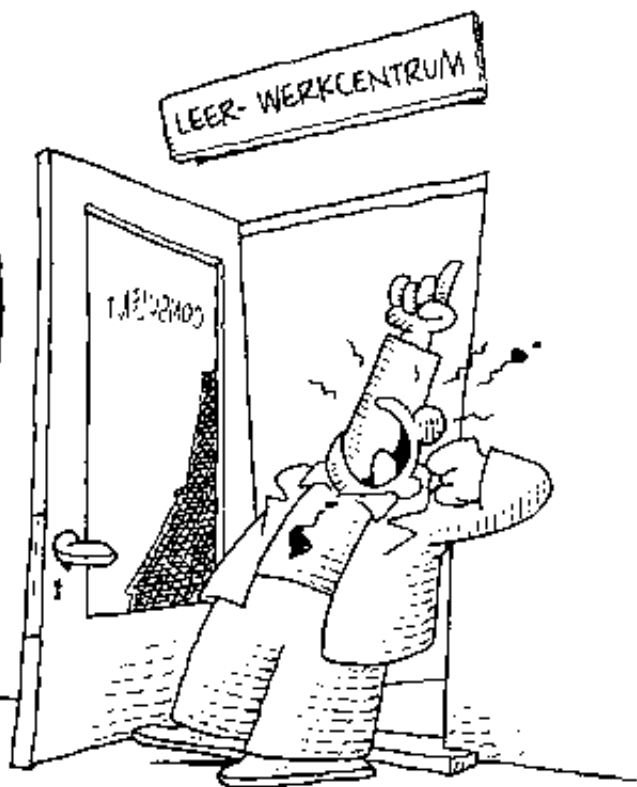
DISCRIMINATIE

Veel werkers in de leerwerkcentra maken melding van vernederende en kleinerende bejegening zoals in bovenstaande voorbeelden. Ook worden geregeld discriminerende opmerkingen gemaakt.

'Een werkleider kwam marcherend langs ons lopen en deed de Hitlergroet. Alles onder het mom van: "het is een grapje, moet kunnen."

ALS WE OOIIT NOG
AAN HET WERK KOMEN
HEBBEN WE WEL HEEL
GOED GELEERD OM
VERNEDERINGEN
TE ONDERGAAN...

LEER-WERKCENTRUM

'Eén van de werkleiders zei onder werktijd: "Buitenlanders zijn een verspilling van de ruimte."

'Ik was erg druk aan het werk in Uft. Omdat ik medische klachten heb, was ik snel moe van het werk. Dit gaf ik aan. Reactie van één van de werkleiders: "Dit is de eerste keer dat Antillianen hard werken."

GEEN DISCUSSIE MOGELIJK

Medewerkers worden absoluut niet voor vol aangezien en zo ook niet behandeld. 'Nee, kan niet, mag niet', lijkt een soort standaard antwoord op elke vraag. En elke kritische vraag over nut of noodzaak van het 'traject' wordt afgedaan met: 'Het is verplicht.'

'Ik was op zoek naar een consulent omdat ik al te veel uren bij het ISWI had gemaakt. Ik was opgeroepen bij een werkgever en zodoende zat ik aan de norm van 32 uur per week. Helaas was er geen consulent op de werkvloer aanwezig en op het hoofdkantoor kon ik niemand bereiken omdat ze allemaal op cursus waren. Ik ging naar een werkleider om te vragen waar de consulent van de dag was. Ze zei: "Ze is een boodschap aan het doen." Dus ik was in de veronderstelling dat ze het op toilet was, maar het bleek dat ze privé boodschappen aan het doen was. Even later kwam ze met een volle boodschappentas terug. Ik ging naar haar toe en vroeg: "Kan ik naar huis, want door mijn extra uren zit ik aan de norm van 32 uur per week." Ze zei: "Dit moet je met je eigen consulent overleggen, en aangezien hij niet bereikbaar is, kun je nu niet naar huis."

'Ik vroeg tijdens mijn gesprek wat de meerwaarde van het traject was voor mij. "Arbeidsritme opdoen en leren op tijd te komen", werd me gezegd. Dit door planten te vouwen, 32 uur per week. Ik heb twintig jaar in het onderwijs gewerkt en zelf kinderen leren vouwen. Dus vroeg ik mijn consulent wat ze mij dan nog konden leren? Daar werd niet eens op gereageerd. Het antwoord was: "Het is verplicht!" Daarop vroeg ik hoe lang ik dan dat werk zou moeten doen. Altijd, werd er gezegd, tot aan je pensioen of tot je zelf een andere baan vindt.'

WANTROUWEN

Iedereen wordt wel eens ziek. In een ongezonde werkomgeving waar een negatieve sfeer heerst, word je hoogstwaarschijnlijk sneller ziek. Dat het vertrouwen van het ISWI dat je werkelijk ziek bent ver te zoeken is, blijkt uit de volgende voorbeelden.

'Als ik me een enkele keer slecht voel, probeer ik gewoon op mijn werk te verschijnen. Dat is mijn instelling, en meestal voel je je daardoor al een stuk beter. Op een dag voelde ik me zo slecht, dat ik me wel ziek moest melden. Dit heb ik netjes, volgens de regels bij mijn consulent en werkleider gedaan. Een paar uur later stond er een bedrijfsarts aan de deur. Hij kwam naar binnen tot mijn bed en ging controleren of ik daadwerkelijk ziek was.'

'Ik vroeg mijn consulent wat ze me nog konden leren. Het antwoord was: "Het is verplicht."

'Ik had me ziek gemeld omdat ik knallende hoofdpijn had. Mijn ouders waren op dat moment niet thuis. Toen ze terug kwamen, vonden ze een briefje in de brievenbus, waarop stond dat iemand van het ISWI voor controle was geweest en mij niet thuis had getroffen. Ik had er geen weet van dat er iemand aan de deur had gestaan omdat ik diep in slaap was. Ik moest me de eerstvolgende werkdag bij het ISWI melden. Mijn moeder belde even later naar het ISWI. Ze vertelde dat ik ziek in bed lag en kreeg als antwoord: "Ook al ben je ziek, ook al slaap je vast, ook al sta je onder de douche, je moet altijd bereikbaar zijn!"'

ONGELIJKHEID

Dat er regels gelden in de hal is logisch. Deze regels gaan vooral over wat er wel en niet mag op de werkvloer. Dat het dragen van werkschoenen verplicht is bijvoorbeeld. Iedereen hoort zich hier aan te houden. Dus ook de consulenten en werkleiders. Dat voor hen blijkbaar andere regels gelden, is duidelijk te lezen in de volgende voorbeelden.

'Het werd niet gedoogd om tijdens het werk met elkaar te praten zolang het niet werk gerelateerd was. "Praten doe je maar in de pauze." Ondertussen stonden de werkleiders wel non-stop met elkaar te praten en koffie te drinken en alles te

doen dat de medewerkers niet mochten. Een keer werd ik aangesproken door een werkleidster of ik even naar haar telefoon wilde kijken. Zij wilde iemand bellen maar dat lukte haar niet. Ik zei: "Kom in de pauze maar bij me terug. Wij mogen niet bellen, dan mag jij dat ook niet!"

'De leiding was erg kwaad, want er zou gerookt worden op de wc's. Iedereen werd bij elkaar geroepen. Er werd verteld dat als ze er achter kwamen wie dat deed hij of zij direct kon vertrekken en de uitkering zou worden stopgezet. Een dag later werd degene betrapt die de hele tijd zat te roken: het was één van de werkleiders. Zij had de dag ervoor notabene zonder blikken of blozen naast de vrouw gestaan die helemaal uit haar plaat ging. Maar omdat het een werkleider was, werd het door de vingers gezien en verder doodgezwegen.'

'Het lag allemaal aan jezelf dat je in de hal aan het werk was.'

'Ik heb een keer gezien dat twee consulenten onder werktijd op een computer naar een datingsite aan het kijken waren. Dat zoiets niet kan, hoef je mij niet uit te leggen. Maar verwacht dan niet dat je respect krijgt van de mensen op de werkvloer.'

DREIGEN

Dat er aan het niet nakomen van de regels consequenties zitten, is duidelijk. Bij het ISWI wordt echter te pas en te onpas gedreigd met het korten of stopzetten van de uitkering. Mensen worden zo monddood gemaakt.

'Als je al eens het lef had om iets te zeggen tegen je consulent over alles wat niet klopt bij het ISWI, werd er meteen gezegd dat je het maar gewoon te doen had omdat je anders gekort zou worden. Ook als je met een collega negatief aan het praten was over het ISWI, werd je op je vingers getikt. Dan werd je apart genomen door de consulent die op dat moment aanwezig was. Hij of zij zei dat je niet zo negatief moest praten en zeker niet tegen je collega's. Het lag allemaal aan jezelf dat je in de hal aan het werk was. Je kreeg ook meteen een waarschuwing: als het nog een keer gebeurt, dan korten we je op je uitkering! Hierdoor durfde uiteindelijk niemand meer iets negatiefs te zeggen over het ISWI.'

'Ik werk al 4 jaar bij het leerwerkcentrum in Dinxperlo. Op een dag kwam de bedrijfsleider op me af. Hij vertelde mij dat ik niet hard genoeg werkte, en dat het gevolgen voor mijn uitkering kon hebben.'

'Vanwege medische klachten heb ik van mijn consulent toestemming gekregen om zo nu en dan buiten een luchtje te scheppen. Op een dag stond ik buiten toen een andere consulent op me af kwam: "Ga maar in je eigen tijd zitten niksen," zei hij. "Ik antwoordde dat ik af en toe naar buiten mocht om een luchtje te scheppen. Waarop hij zei: "Nee, je gaat naar binnen. Ik zal je uit de uitkering trappen!"'

ONVEILIG

ARBEIDSSOMSTANDIGHEDEN

De werkomstandigheden in de leerwerkcentra zijn zeer onveilig en arbobeleid zoals dat in een regulier bedrijf normaal is, ontbreekt.

De Arbeidsomstandighedenwet (of kortweg Arbowet) is een Nederlandse wet met regels voor werkgevers en werknemers om de gezondheid, de veiligheid en het welzijn van werknemers en zelfstandig ondernemers te bevorderen. Doel is om ongevallen en ziekten, veroorzaakt door het werk, te voorkomen. Het ISWI lijkt deze wet niet zo serieus te nemen; de werkomstandigheden in de leerwerkcentra zijn ronduit onveilig. Een aantal (ex-)werknemers heeft de omstandigheden onder de loep genomen en kwam tot de volgende conclusies.

STOFFIG

Wat als eerste opvalt bij binnenkomst in de hal in Dinxperlo, is de hoeveelheid stof in de lucht. Bij inademing krijg je kriebel in je keel en de neiging om te hoesten. Tal van werknemers krijgen het benauwd, waarna de leiding genoodzaakt is om ze naar de schonere hal in Ulft te sturen.

‘Aan het eind van de dag zitten je kleren, neus en longen vol met stof.’

Werknemers geven regelmatig aan dat de ruimte te stoffig is, maar de leiding doet hier niets aan. Zo nu en dan wordt er een soort machine gebruikt om stof op te zuigen. Dat is helaas dweilen met de kraan open, zonder resultaat. Aan het einde van de dag moet er geveegd worden. Tijdens het vegen, word je omringd door een grote stofwolk. Aan het einde van de dag zitten je kleren, neus en longen vol met stof.

TE KOUD OF TE WARM

De radiator van de hal in Dinxperlo vertoont regelmatig gebreken. In de winter is dit voor de werknemers vrij problematisch. De leiding erkent dit ook en probeert dit probleem te verhelpen, maar om de één of andere reden lukt dit niet en blijven werknemers in de kou werken. Het is zo

koud, dat werknemers genoodzaakt zijn om hun winterjas aan te houden. Wat opvalt, is dat de verwarming in de kantoren van de consultants prima werken. Bij de bureaus in de hal van de werkleiders en consultants staan elektrische kachelletjes, waardoor het ook daar prima toeven is. Hartje zomer, als de temperatuur oploopt tot

‘Het is zo koud dat werknemers genoodzaakt zijn hun winterjas aan te houden.’

boven de 30 graden, is het ook niet uit te houden in de hal. De leiding last wel netjes extra pauzes in, en regelt zo nu en dan een ijsje. Het is wederom opvallend dat er in de kantoren en op de bureaus in de hal ventilatoren staan en bij de werknemers niet.

LIJMRUIMTE

Tijdens het productieproces wordt er lijm gebruikt. De lijm wordt verwerkt in korrels die als een soort ondergrond moeten dienen waarmee de plant of boom vast in de pot gaat zitten. De lijmruimte is niet afgesloten waardoor iedereen deze vieze en ongezonde lucht ruikt én inademt.

BHV EN BRANDVEILIGHEID

Artikel 3 van de Arbowet omschrijft de verplichting tot bedrijfshulpverlening (BHV). Elke werkgever is verplicht om maatregelen te treffen op het gebied van BHV en moet goed voorbereid zijn op ongevallen, brand en ontruiming. De werkgever moet zich laten ondersteunen door deskundige, hiertoe opgeleide, BHV'ers. Het is volstrekt onduidelijk wie er bij het ISWI BHV'er is, laat staan of er überhaupt één op de werkvloer aanwezig is. Ook zijn er geen speciale hesjes te vinden die mensen aan kunnen trekken tijdens een noodsituatie. In de afgelopen drie jaar is er geen brandoefening geweest. Ook is er geen verzamelplek waar mensen naar toe moeten in

EERST IS HET TE WARM,
DAN WEER TE KOUD...

DAT HEET EEN SAUNA EN
NORMALE MENSEN BETALEN
DAAR GROF GELD VOOR...

DUS DAT WORDT
10% KORTEN OP
JE UITKERING...

geval van nood. In de hal is welgeteld één nooduitgang, die vaak geblokkeerd is.

DIESELLUCHT

Het ISWI bezit een vrachtwagen die meerdere keren per dag met volle snelheid in de hal wordt gezet. Gevolg: je ruikt een vieze diesellucht en ademt deze ook in.

‘In de afgelopen drie jaar is er geen brandoefening geweest.’

STELLINGEN EN HEFTRUCKS

In de hal in Dinxperlo staan grote hoge stellingen waarop pallets met onderdelen voor de productie en de opslag van de kunstbloemen staan. De ruimte tussen deze stellingen en de tafels waaraan de werknemers werken, is heel krap. Als een

heftruckchauffeur een foutje maakt, kan gemakkelijk een pallet van de stelling omkiepen en op de werknemers terechtkomen. Dit risico is extra groot doordat enkele heftruckchauffeurs geen heftruckcertificaat hebben.

VEROUDERDE MACHINES EN GEREEDSCHAPPEN

Kenmerkend zijn de goedkope en verouderde machines en gereedschappen waarmee het ISWI werkt. In de hal in Dinxperlo wordt gewerkt met een propmachine. Deze machine drukt via een hydraulisch systeem proppen in de potten. Dit apparaat heeft regelmatig gebreken en wordt omringd met spullen wat tot een onveilige situatie kan leiden. Hetzelfde geldt voor de snijmachine, waarmee je via een simpele voetbeweging steeltjes van bloemen af kan snijden.

UITBETALING EN VRIJ VRAGEN

Je verwacht dat je je uitkering elke maand op tijd uitbetaald krijgt. Dat dit niet altijd gebeurt, heeft verschillende, vaak dubieuze, redenen. Als je belt waarom je uitkering nog niet is overgemaakt, is het altijd per ongeluk gebeurd. Ze weten zelf vaak niet eens waarom. Het lijkt sterk op pesterijen. Soms heb je ook een maatregel gekregen waardoor je gekort wordt. Meestal word je al gekort zonder dat je hiervan op de hoogte bent.

Tijdens je werk in de hal bouw je vakantie-uren op. Deze zou je op mogen nemen als je op vakantie gaat of als je vrij nodig hebt voor iets anders. Voor sollicitaties móet er zelfs vrij gegeven worden. Dat vrij vragen en uitbetalen echter vaak lastig gaat, tonen onderstaande voorbeelden aan.

‘Omdat ik zou gaan samenwonen, zou mijn uitkering stopgezet worden. Tot deze datum zou ik blijven werken bij het ISWI en dan mijn vakantiedagen laten uitbetalen. Dit had ik afgesproken met mijn consulent. Kort daarna vertelde een collega me dat vakantiedagen niet worden uitbetaald en dat je die alleen maar kunt opnemen. Omdat ik nog nooit een vakantiedag had opgenomen, had ik er nog heel veel staan. Ik ben toen direct naar mijn consulent gelopen en vroeg hem of dit verhaal klopte. Hij bevestigde dat. Ik vroeg hem waarom hij dat tijdens ons gesprek met hem niet had aangegeven. Hij gaf als antwoord dat het niet zijn probleem was. Ik ben toen per direct gestopt met werken. De helft van mijn vakantiedagen werd door mijn neus geboord. Ik voelde me flink genaaid.’

‘Toen ik weg was bij het ISWI kreeg ik mijn ‘loon’ waar ik die maand nog recht op had, maar gedeeltelijk gestort. Ze hadden mij precies uitbetaald tot aan het moment dat ik daar vertrok en niet tot aan de werkelijke einddatum van mijn bijstandsuitkering. Dit heb ik nagevraagd aan mijn consulent en ik zou daar gewoon recht op hebben. Vier maanden ben ik bezig geweest om dit alsnog te krijgen. Tevergeefs. Het was ook tegen beter weten in, maar het hongerloontje dat ik kreeg van het ISWI was dan wel veel te weinig, ik had er wel recht op! Alleen kreeg ik het niet! Dat voelde als een trap na. Overigens heb ik tijdens en na mijn ISWI periode nooit vakantiegeld ontvangen. Ik wist niet eens dat ik daar recht op had. Hier heb ik dus ook nooit achteraan gezeten.’

ANDERE WERKPLEKKEN

Naast de leerwerkcentra heeft het ISWI nog een paar werkgelegenheidsprojecten, bijvoorbeeld in de buitendienst, in de kantine van een sporthal, als buurtconciërge of in de schoonmaak. Dit is vaak in samenwerking met een ander bedrijf of met de gemeente. Als je 'geluk' hebt, krijg je een contract en kom je in dienst van het ISWI. Maar ook dan heb je nog steeds sollicitatieplicht. Bovendien mag je een contract niet weigeren. Want, zo zeggen ze, wij bieden je regulier werk en je bent verplicht dit aan te nemen. Doe je dit niet, dan korten ze op je uitkering of wordt de uitkering een paar maanden stopgezet. Dat het ook op die andere werkplekken niet best is gesteld met de veiligheid en het materiaal, blijkt uit onderstaande voorbeelden.

'Tijdens mijn eerste werkdag in de buitendienst moest ik mij in Uft melden. We kregen een gezinsauto mee, die diende als busje waarin we ons tuingereedschap moesten vervoeren. Maar het gereedschap was helaas nog niet binnen. Dus moest onze consulent halsoverkop naar de bouwmarkt om spullen te kopen. Omdat je je gereedschap iedere dag nodig hebt en er veelvuldig gebruikt van maakt, verwacht je professionele en fatsoenlijke spullen. Wij moesten het doen met het net gekochte hobby-gereedschap en met tweedehands gereedschap dat het ISWI nog had. Nadat we eindelijk de spullen compleet hadden, wilden we met de auto vertrekken. Het betrof een oude gezinsauto met meer dan vier ton op de teller. Na het starten van de motor, sloeg hij één seconde later af. Nadat de plaatselijke automonteur het euvel verholpen had, konden we eindelijk vertrekken.'

'Ik werkte via een detachingscontract van het ISWI bij de sporthal van de gemeente. We gebruikten bij de schoonmaak van de vloeren een zware oude schrobmachine. Dit apparaat toonde veel gebreken, zo functioneerde één van de twee schrobbers niet meer. Hierdoor konden we de vloer niet goed schoon krijgen. Ontevreden gebruikers van de sporthal spraken ons hier geregeld op aan. We hebben dit probleem talloze keren bij het ISWI aangekaart, maar daar is niks mee gedaan. Het ISWI verwijst het probleem door naar de gemeente, en de gemeente verwijst het naar het ISWI.'

'Doordat ik in de kantine werkte, was ik altijd 's avonds en in de weekenden aan het werk. Ik stond altijd alleen, ook met afsluiten. Dit mag officieel niet. Ik sprak hierover met mijn consulent en zei dat ik het ook vervelend vond dat hij nooit bereikbaar was op de uren dat ik moest werken. Ik vroeg hem wie ik zou moeten bellen als ik bijvoorbeeld een keer overvallen zou worden. Zijn reactie: "Dan bel je toch de politie?" Ik was verbaasd en zei hem dat ik dat zeker zou doen maar wie zou er dan zijn om mij op te vangen? Dan moest ik mijn collega maar bellen en als die er niet was, dan had ik pech.'

UITZICHTLOOS

GEEN PERSPECTIEF

Veel bijstandsgerechtigden ervaren de verplichte tewerkstelling in één van de leerwerkcentra als zinloos en geestdodend. Daarbij is de bejegening respectloos en vernederend. Het is echter de uitzichtloosheid die het meest deprimeert.

Sommige mensen werken al jaren in één van de fabriekshallen, of hebben er jaren gewerkt, zonder salaris en vooral: zonder perspectief op iets anders, op een reguliere, betaalde baan. Zoals één van de jonge, hoogopgeleide medewerkers het verwoordde: *'Perspectief zie ik niet. Ik sta compleet stil. Zo komt er niets van me terecht.'* Van maatwerk is bij het ISWI geen sprake en evenmin van hulp of begeleiding naar regulier werk, zoals onderstaande voorbeelden laten zien. In sommige gevallen zijn mensen zelfs tegen-gewerkt bij het vinden van ander werk. Ook het doen van vrijwilligerswerk wordt verboden - zelfs als dit de kansen op betaald werk vergroot.

VERBODEN TE SOLLICITEREN

'Ik werd uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek. Omdat mijn eigen consulent niet aanwezig was, vroeg ik vrij bij de werkleiding. Het gesprek zou de volgende dag plaatsvinden. Mijn aanvraag werd geweigerd omdat ik dit bij mijn eigen consulent moest aanvragen. Ik gaf aan dat deze er niet was en dat ik moest solliciteren, dus dat ik echt vrij moest hebben. Nog steeds kreeg ik geen vrij. Ik heb mij op de dag van het sollicitatiegesprek maar ziek gemeld, want dat het gesprek voor ging, was voor mij duidelijk.'

OOK GEEN VRIJWILLIGERSWERK

'Een collega in de hal had dezelfde consulent als ik. Zij mocht wel vrijwilligerswerk doen en ik niet. Terwijl het voor mij als pas afgestudeerde heel belangrijk is om in het onderwijs actief te blijven, wil ik ooit kans maken daarin werk te vinden. Ik moest 32 uur in de hal werken, terwijl dit mijn kans op een baan totaal niet vergrootte. Erg frustrerend.'

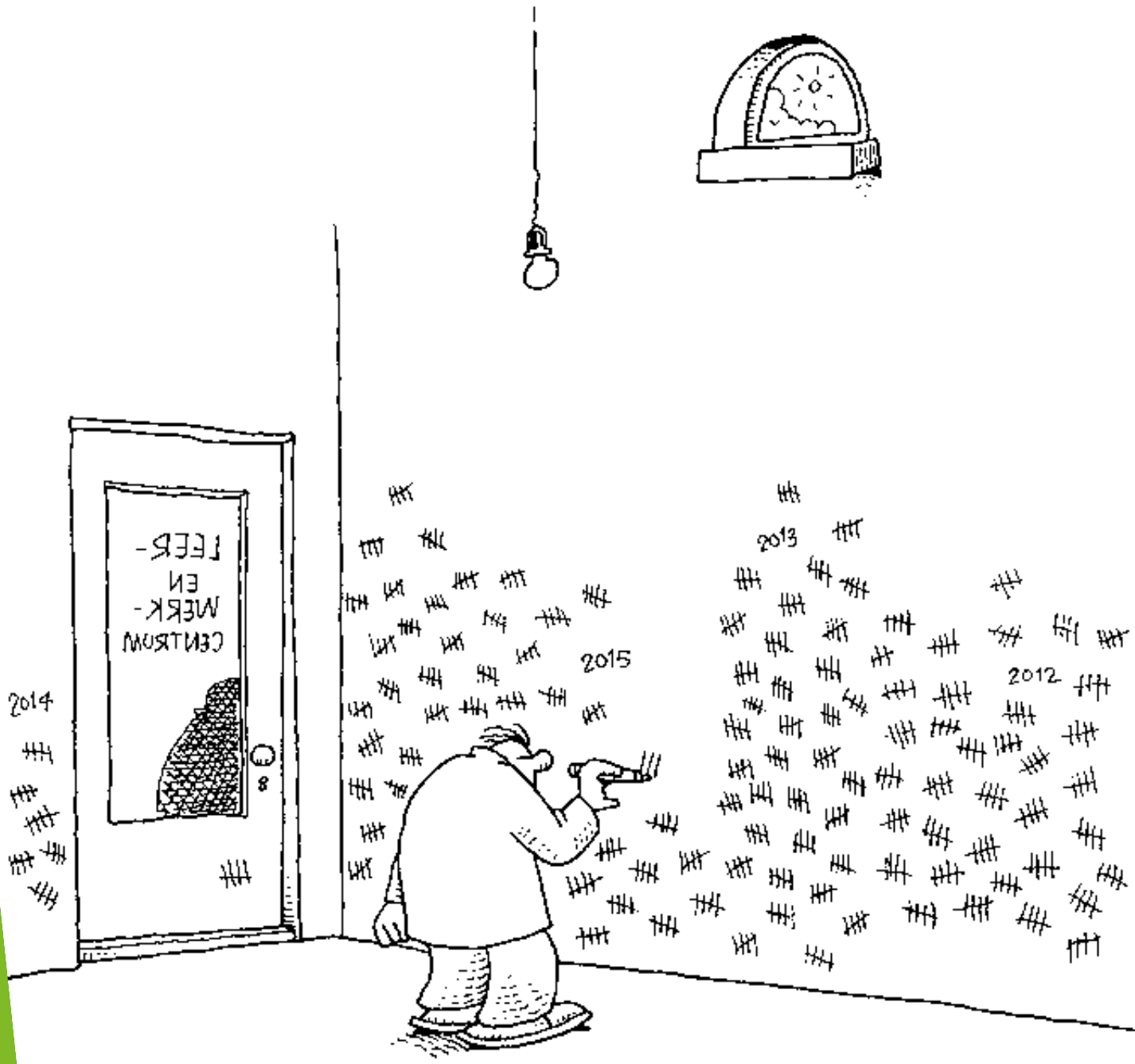
'Omdat ik het werken in de hal helemaal beu was, heb ik een aantal keer gevraagd of ik vrijwilligerswerk mocht gaan doen. Dan kon ik iets kiezen wat ik leuk vond en ik eventueel zicht zou hebben op een baan, en ik hielp meteen de maatschappij. Dit verzoek werd keer op keer afgewezen. Ik moest in de hal blijven werken.'

'Nadat ik een opleiding met succes had afgerond, kon ik nog geen betaald werk hierin vinden. Uiteindelijk had ik geregeld dat ik ergens één dag per week vrijwilligerswerk mocht komen doen. Het bedrijf wilde me graag hebben en hierdoor had ik meer kans op een baan. Ik gaf dit aan bij mijn consulent. Zij vertelde me dat daar geen mogelijkheid voor was in de tijd dat ik in de hal werkte. Ik moest 32 uur voor het ISWI beschikbaar blijven. Ze zei letterlijk tegen me: "Vrijwilligerswerk doe je maar in je eigen tijd!"'

EN OOK GEEN PROEFPLAATSING

Een proefplaatsing is bedoeld voor bijstandsgerechtigden die direct geschikt zijn voor de arbeidsmarkt. Er is een vacature bij een reguliere werkgever en deze werkgever heeft de intentie om de bijstandsgerechtigde aan te nemen. Om het laatste beetje twijfel bij de werkgever weg te nemen, kan de bijstandsgerechtigde een tijdje (meestal één tot drie maanden) met behoud van uitkering 'op proef' werken. Ook hier werkt het ISWI niet altijd aan mee, zoals blijkt uit onderstaande voorbeelden.

'Ik werd gebeld door mijn oude consulent; ze had een baan voor mij gevonden. Toen ik haar vertelde dat ik al twee weken bij het ISWI weg was omdat ik een baan had, was ze verbaasd. Ze wist hier niets van! Maar omdat er volgens haar verder niemand binnen het ISWI was die deze vacature zou kunnen invullen, wilde ze toch van mij weten

of ik interesse had. Omdat het ging om een baan die bij mijn opleiding aansloot, had ik hier wel oren naar. Er volgde een sollicitatiegesprek bij het bedrijf. Een consulent ging mee. Hij vertelde het bedrijf dat als ze mij een half jaarcontract aanboden, het ISWI drie maanden volledig zou vergoeden. Het bedrijf besloot mij in dienst te nemen. Echter na twee dagen kwam mijn baas naar mij toe en vertelde mij dat het ISWI dingen had beloofd die niet klopten; er werden helemaal geen drie maanden volledig vergoed! Omdat ik mij in die twee dagen al bewezen had, mocht ik gelukkig wel blijven.'

'Via via was het mij gelukt om uitgenodigd te worden voor een sollicitatiegesprek. Omdat het al aan het einde van de dag was en de directeur me toch graag nog even wilde spreken, werd ik uitgenodigd bij hem thuis. Het was een goed gesprek en hij wilde me graag in dienst nemen, maar eerst met behoud van uitkering. Hij ging dit overleggen met het ISWI. Na het overleg werd er tegen mij gezegd dat het niet doorging, omdat het ISWI niet akkoord ging met zes maanden werken met behoud van uitkering. Oké, daar kon ik inkomen. Maar ook drie maanden wilden ze niet doen! Er kon maximaal één maand vergoed worden, werd mij verteld. Er werd niet eens meer gevraagd wat ik zelf wilde. Het ISWI en de directeur van het bedrijf hadden ruzie gehad. Mijn kans was hierdoor verkeken. Ik baalde ontzettend.'

ZINLOZE CURSUSSEN

De meeste cursussen en trainingen die je kunt volgen bij of via het ISWI zijn op niveau 1. De mensen die al diploma's hebben op een hoger niveau, hebben hier dus meestal niets aan. De te volgen trainingen en cursussen zijn bijvoorbeeld: heftruckcertificaat, opleiding tot lasser (niveau 1), sollicitatietraining, Nederlands, Rots en Water (assertiviteitstraining). Ook wordt er vaak om onduidelijke redenen onderscheid gemaakt: de één mag wel en de ander geen cursus of opleiding volgen.

'In het begin kreeg ik sollicitatietraining, althans zo werd het genoemd. Het was eigenlijk een soort Nederlandse les met de nadruk op het schrijven van een sollicitatiebrief. Heel belangrijk voor mensen die dat nodig hebben, alleen had ik daar niets te zoeken. Daar kwam de leiding ook na een keer of zes achter en sindsdien hoefde ik er niet meer naar toe. Later heb ik overigens vaak

gewenst om er wel weer heen te mogen, dan was je tenminste even uit die hal.'

'Ik mocht een aantal cursussen of opleidingen uitzoeken om mijn administratieve kennis op te vijzelen. Per mail heb ik mijn wensen naar mijn consulent gestuurd. Na vier maanden wachten, kreeg ik te horen dat ze de cursussen die ik had uitgezocht, niet gingen vergoeden, alleen kortdurende cursussen. Er zaten cursussen bij van maximaal drie maanden, wat is dan een kortdurende cursus? In mijn dossier staat dat ik niet kan en wil leren, maar dat ik wel in staat ben geweest om mijn rijbewijs te halen en enkele administratieve opleidingen succesvol af te ronden. En dan bij hoog en laag beweren dat ik dat gezegd heb, terwijl het de woorden van de consulent zijn. Waarom zou ik zoiets over mezelf zeggen?'

'Ik werd opgeven voor Rots en Water, een assertiviteitstraining. Er werd niet eens gevraagd of ik dat wel wilde, ik moest. Tijdens die training, waar vooral mensen zaten die al assertief genoeg waren naar mijn idee, kregen we verschillende opdrachtjes. Iemand moest bijvoorbeeld ballen naar je gooien en jij moest ze afweren. Ook moesten we een keer van vier A4-tjes en twee stukjes plakband een zo hoog mogelijke toren maken. Ik vraag me nog steeds af wat dit te maken heeft met assertiviteit. Het enige voordeel van zo'n training was dat je eventjes weg was uit de hal en niet het geestdodende werk hoefde te doen.'

WILLEKEUR

'Ik hoorde van een paar 'collega's' dat het mogelijk was je te laten om- of bijscholen. Dus ging ik naar mijn consulent. "Dat klopt," zei ze. "Maar dat geldt niet voor jou. Jij hebt al veel te veel diploma's waar je niks mee doet. Omscholen tot lasser vind jij toch niet leuk dus dat gaat niet gebeuren! Jij moet gewoon op zoek naar een baan. Punt! Uitgepraat!"

'Er werd destijds een korte opleiding metaalbewerking aangeboden. Mensen die dit niet zagen zitten en niet wilden, moesten dit volgen. Ik wilde heel graag omdat ik uiteindelijk weer naar school wilde, maar ik mocht niet. De reden? Volgens hen had ik nog wel een kans op de arbeidsmarkt.'

WET & RECHT

'GEMEENTEN MOETEN MAATWERK BIEDEN'

Als bijstandsgerechtigde heb je een aantal plichten. Zo ben je verplicht een tegenprestatie voor je uitkering te leveren – als de gemeente dat van je eist. Ook moet je meewerken aan arbeidsactivering en/of re-integratie om de kans op betaald werk te vergroten. Deze verplichtingen kennen echter ook voorwaarden en grenzen. En die zijn door het ISWI duidelijk overschreden.

Eerst een mogelijk misverstand de wereld uit. De verplichte werkzaamheden die bijstandsgerechtigden voor het ISWI moe(s)ten uitvoeren, zijn niet aan te merken als een tegenprestatie. Het gaat uitdrukkelijk om re-integratie volgens de betreffende gemeentelijke verordening. Het gaat om een voorziening die de kans op betaald werk moet vergroten.

GEEN MEERWAARDE

De gemeente heeft de taak om mensen te helpen zo snel mogelijk weer aan het werk te komen. Als iemand een zeer grote afstand tot de arbeidsmarkt heeft, bijvoorbeeld omdat hij of zij geen opleiding heeft en/of geen discipline, kan de gemeente hem of haar verplichten om bijvoorbeeld in een fabriekshal werkzaamheden te verrichten voor maximaal 32 uur per week om zo structuur en werknemersvaardigheden te leren.

Veel bijstandsgerechtigden beschikken echter al over deze vaardigheden. Voor hen heeft het dan ook geen enkele meerwaarde om planten te modelleren. Integendeel. Bovendien, er is maatwerk vereist.

Een voorziening die het college verplicht oplegt aan een cliënt, uitgezonderd de reeds benoemde tegenprestatie, moet altijd bijdragen aan het vergroten van de kans op betaald werk. Dit moet de gemeente goed onderbouwen. Argumenten als 'leren op tijd op te staan', 'werkritme opdoen' en 'socialisering' zijn daarbij in veel gevallen onvoldoende. Als niet voldoende kan worden aangetoond dat de opgelegde voorziening de kans op betaalde arbeid vergroot, dan is de voorziening inadequaat en hoeft de bijstandsgerechtigde daar niet aan mee te werken.

Daar zit ook één van de grootste fouten die het ISWI heeft gemaakt: er is op geen enkele wijze

duidelijk gemaakt dat de werkzaamheden in het leerwerkcentrum de kans op betaald werk zouden vergroten. Dit zal ook slechts in een uitzonderlijk geval aannemelijk gemaakt kunnen worden.

CONCLUSIE

Concluderend: een tegenprestatie en re-integratie zijn twee volkomen verschillende begrippen, met elk andere rechtsgevolgen. Veel gemeenten erkennen dit verschil echter niet en hanteren slechts één beleid. Hierdoor is het voor bijstandsgerechtigden lastig om te weten wat hun rechten en plichten zijn. Voor beide geldt echter: de gemeente moet maatwerk bieden. Een standaard traject aanbieden is per definitie onjuist. Het ISWI heeft zich dan ook schuldig gemaakt aan illegaal beleid.

Mr. K. Wevers

Juridisch adviseur bij Jurist Wevers

IN DE MEDIA

DE WEG NAAR SUCCES

De acties van bijstandsgerechtigden tegen hun verplichte tewerkstelling, zonder loon, in de gemeenten Aalten en Oude IJsselsteek hebben sinds de start, in april 2015, veel media-aandacht gekregen, met name van regionale media. Hieronder een overzicht.

De acties tegen werken zonder loon bij het ISWI kwamen in april 2015 op gang toen Peter Dibbets de stoute schoenen aantrok. Al sinds 2011 werkte hij gedwongen, zonder loon, gevangen in zijn uitkering. Als het zo door zou gaan, zou er niets van zijn leven terechtkomen.

DE ANGST VOORBIJ

Peter surfde over het internet. Het kon toch niet waar zijn dat dit normaal was? Hij stuitte op het meldpunt Stop werken zonder loon van de FNV. Dit was wat hij zocht! Hij beschreef de situatie in het leerwerkcentrum van het ISWI, de hal waar bijstandsgerechtigden zonder loon en onder slechte omstandigheden bloemen moesten vouwen. En hij gaf aan bereid te zijn hierover te verklaren. De angst voor repercussies, zoals het stopzetten van zijn uitkering, zette hij van zich af. Er moest iets gebeuren; het verhaal moest verteld worden.

Dat de angst onder werkers zonder loon er diep in zit, bleek uit de resultaten van het [FNV-meldpunt](#). Meer dan vijfhonderd mensen meldden misstanden. Maar van hen bleven er in het hele land slechts drie over die hun verhaal - met naam en toenaam - naar buiten durfden te brengen. Peter was één van hen.

VERONTWAARDIGING

Vanaf dat moment pikten met name de regionale media het verhaal op. Het begon met een [interview](#) van journalist Rob Berends met Peter Dibbets dat op 17 april 2015 in De Gelderlander verscheen.

Het verhaal maakte veel los. Negatieve reacties met verschrikkelijke vooroordelen over bijstandsgerechtigden op het internetforum van de krant, maar ook veel verontwaardiging over vermeende uitbuiting. Maar wat belangrijker was: ook collega's van Peter meldden zich bij de krant en de

vakbond om het verhaal te bevestigen. De Gelderlander schreef er op [23 april](#) over. [Twee dagen later al onthulde](#) diezelfde krant dat de gemeenten Aalten en Oude IJsselstreek een half miljoen euro per jaar verdienen aan de bijstandsgerechtigden die zonder loon verplicht te werk werden gesteld. Dit geld vloeyde terug naar he ISWI om de bezuinigingen op het budget voor re-integratie op te vangen.

VERENIGEN

Op 2 mei kwamen werkers zonder loon bij het ISWI voor het eerst bij elkaar in het vakbondscentrum van de FNV in Doetinchem. Ze besloten zich te verenigen en [nabetaling van loon](#) te eisen. Daarop begonnen de onderhandelingen met het bestuur van het ISWI. De bezoldigde FNV-onderhandelaars Hans Hupkes en Wilco Veldhorst namen elke ronde drie nieuwe werkers zonder loon mee om de bestuurders direct te confronteren met de gevolgen van hun desastreuze re-integratiebeleid.

De gemeenteraad in Aalten agendeerde de kwestie woensdagavond 3 juni in een rondetafelgesprek waarbij de FNV mocht inspreken. Die dag verscheen een advertentie van de FNV in de plaatselijke huis-aan-huis-krant Aalten Vooruit/De Band waarin werkers zonder loon zich presenteerden als gewone dochters en zonen van de dorpen en buurtschappen in de gemeente en uiting gaven aan hun uitzichtloze situatie. Wilco Veldhorst, bestuurder van FNV Lokaal, benadrukte tijdens de inspraak dat iedere Aaltenaar, boer of burger, in deze situatie terecht zou kunnen komen. Het was muisstil in de zaal, waar ook veel werkers zonder loon zaten. TV Gelderland deed [indringend verslag](#).

STOP

WERKEN ZONDER LOON!

WAAR BEN JIJ ER EENTJE VAN?

Wij zijn jullie burens. Hadden misschien een van jullie kinderen kunnen zijn. Gewoon van hier. Uit onze eigen dorpen en buurtschappen. Aalten, De Heurne, Dinxperlo, Terborg, Uift, Varsselder en zo meer.

Wij hebben geleerd. Diploma's gehaald. Ons best gedaan. Maar door de bankencrisis hebben we pech. Af en toe een kruimelbaan hier en daar. Niks geen vastigheid.

Wij werken in een fabriekshal. Jaren lang, 32 uur per week. We vouwen hele dagen bloemen om, zoals ze zeggen, niet achter de geraniums terecht te komen. Gewoon voor onze bijstandsuitkering.

Wij werken graag. Maar dit werk brengt ons niets dan ellende. Het stompt af, bezorgt stress, maakt ziek.

WIJ VOELEN ONS BRODELOOS EN RECHTELOOS!

Wij beseffen dat politici het beste met ons voor hebben. Betaal ons werk dan gewoon volgens de wet. Dus gewoon het minimumloon.

WAOR BUN I'J DER EENTJEN VAN?

Wi'j bunt jullie burens. Hadden misschien een van jullie kinder können waen. Gewoon van hier. Uut onze eigen dörpe en buurtschappen. Aalten, De Heurne, Dinxper, Terborg, Varsselder en zo maer.

Wi'j hebt elaerd. Diploma's ehaald. Ons beste edaone. Maor deur de bankencrisis hebbe wi'j pech. Af en to, hier of daor, effen ne krömmelbane. Niks gin vastigheid.

Wi'j warkt in ne fabriekshal. Jaorenlang. Tweeëndartig uur in ne waeke. Wi'j vouwt hele dage bleume. Umme, zoas ze zegt, neet achter de geraniums terechte te kommen. Gewoon veur onze bi'jstands-
uutkaering.

Wi'j warkt graag. Maor dit wark brech ons niks dan ellende. 't Stompt af, i'j kriegt der stress van, 't mek zeek.

WI'J VEULT ONS BRODELOOS EN RECHTELOOS!

Wi'j beseft dat politici 't beste met ons veur hebt. Betaal ons wark dan gewoon volgens de wet. Dus gewoon minimumloon.

**VOOR MEER INFORMATIE:
KIJK OP FNV.NL/ZONDERLOON**

**MEER KOOPKRACHT
EN ECHE BANEN**

EERSTE DOORBRAAK

De eerste doorbraak volgde al op 16 juni. Het bestuur van het ISWI deelde in de onderhandelingen mee dat werken zonder loon in het vervolg niet langer dan een half jaar mocht duren. Wie al langer in het leerwerkcentrum werkte, mocht naar huis en hoefde niet terug te keren. Dat gold voor bijna alle werkers die zich in de FNV hadden verenigd of zich bij de actie hadden aangesloten. Euforie!

Maar, het ISWI had dan wel toegegeven slordig te hebben geopereerd, niet dat het werken zonder loon in principe fout is. Op zaterdag 20 juni kwamen de werkers zonder loon weer bijeen, nu in nog grotere getale. Zij stelden 'De Verklaring van Doetinchem' op, waarin ze hun grenzen stelden en compensatie voor gedane arbeid eisten. Opnieuw was een verslaggever van TV Gelderland ter plekke. Voor de camera legde werker zonder loon Mark van der Schaaf kraakhelder uit waar de schoen nog wrong.

Gesteund door elkaar en de FNV overwonnen ex-werkers zonder loon bij het ISWI hun angst. Op 2 juli vertelden Esther Diepenbroek, Ibe Peters en Kenneth Martina hun verhalen in een wederom indringende reportage van TV Gelderland.

BEREID TE COMPENSEREN

De tweede doorbraak bereikten we op 7 juli. Het bestuur van het ISWI gaf aan: we zijn in principe bereid te compenseren. Maar hoe? Hoe duur zou het voor de gemeenten Aalten en Oude IJsselstreek uitpakken? En zouden de bijstandsgerechtigden bij nabetaling geen problemen krijgen met de belastingdienst? Moesten ze hun via de bijzondere bijstand gekregen koelkast dan niet teruggeven? Bestuur en FNV besloten deze vragen over te dragen aan een paritaire commissie met vertegenwoordigers van de FNV en de gemeenten.

Vervolgens verbrak het bestuur de mediastilte. Op 13 juli bood de voorzitter van het bestuur, wethouder Peter van de Wardt van Oude IJsselstreek, in De Gelderlander verontschuldigen en compensatie aan. De uitvoering was fout geweest, maar er was geen sprake van kwade opzet, zo zei hij. Het was een mooie afsluiting van het voorjaar. In zes weken tijd hadden we veel bereikt. Onderdeel van de strategie was om landelijke media niet actief te benaderen. Dat zou de vertrouwensband in de Achterhoekse verhoudingen immers al snel verstoren. Trouw pikte het verhaal op 15 juli toch

op. Op 1 augustus schreef Rob Berends, de journalist van De Gelderlander die het hele verhaal op de voet volgde, een column over de acties van de bloemenvouwers. Het FNV Magazine, editie Uitkeringsgerechtigden, besteedde in september uitgebreid aandacht aan de misstanden, de actie en de geboekte successen. Onder de kop 'Moedig en mondig' verscheen een groot artikel waarin Peter Dibbets, Esther Diepenbroek en Suzan Tuit aan het woord komen.

KNETTERFOUT

De paritaire commissie zou, na eerste rekenwerk, in september voor het eerst bijeen komen in het regiokantoor van de vakbond in Deventer. Maar in de zomervakantie zegde het ISWI de afspraak eenzijdig af.

Het werd stil. Ten langen leste nodigde Bert Berghoef, burgemeester van Aalten en tevens lid van het dagelijks bestuur van het ISWI, de vaste onderhandelaars van de FNV uit voor een informeel gesprek. Zij maakten op 8 oktober kennis met Toon Lamers, de extern adviseur die het ISWI-bestuur speciaal had aangenomen om het proces vlot te trekken.

In het kader van de actie had de FNV ondertussen samen met de politieke partijen Progressief Aalten

en de SP Oude IJsselstreek een debat georganiseerd over de flinterdunne grens tussen re-integratie en verdringing. In cultureel centrum De Kwaksmölle in Oude IJsselstreek kweet Bert Berghoef zich op maandagmiddag 12 oktober met verve van zijn taak als dagvoorzitter. Hij had inmiddels drie keer op zijn werkkamer koffie gedronken met drie ex-werkers zonder loon: Esther Diepenbroek, Peter Dibbets en Suzan Tuit. In die gesprekken was hij tot de overtuiging gekomen dat de gemeenten "gewoon knetterfout" waren geweest. Hij benadrukte het voortdurend tijdens het debat. Dit in bijzijn van journalisten van De Gelderlander en Omroep Gelderland. De FNV benadrukte dat niet alleen Aalten en Oude IJsselstreek worstelen met hun re-integratiebeleid, maar dat dat geldt voor alle gemeenten.

EEN FOOI

Het informele gesprek leidde tot een vervolgafspraken op 17 november. Daarin legde het ISWI-bestuur in feite een eindbod op tafel: enige compensatie als gebaar ja, volledige compensatie nee. En alleen in de vorm van extra leerwerktrajecten (à 1000 euro p.p) voor de ex-werkers in Aalten en Oude IJsselstreek die nog van een bijstandsuitkering leven. Het zou gaan om 139 voormalige werkers zonder loon, van de in totaal meer dan 600 mensen die de afgelopen jaren verplicht, zonder loon, door het ISWI te werk zijn gesteld. Niet goed genoeg, oordeelden de onderhandelaars van de FNV. Een fooi, bevestigden de ex-werkers in de FNV vervolgens in een digitale raadpleging.

In feite waren de partijen daarmee uitonderhandeld. Maar op 15 december volgde nog een ultieme poging om in overleg tot overeenstemming te komen. Het bestuur van het ISWI deed een handreiking door meer ex-werkers zonder loon onder het aanbod te brengen. Ook dertig mensen met een gesubsidieerde baan met bijstand, aangevuld tot minimumloon, zouden een rugzakje van duizend euro krijgen. Vrij te besteden aan zaken die de kans op werk vergroten, bijvoorbeeld het halen van een rijbewijs. De FNV zette haar handtekening niet, omdat er toch echt sprake was van regulier werk. Daar hoort gewoon nabetaling van loon bij. Het ISWI gaat de 170 'rugzakjes' wel uitdelen, de FNV stapt naar de rechter en kondigde verrassingsacties aan.

COLOFON

Uitgave: FNV Pers in opdracht van de FNV

Bijdragen: ex-werkers zonder loon bij het ISWI, Kevin Wevers

Illustraties: Wim Steenhagen

Foto: Rob Nelisse (pagina 9)

Redactie: Peter Dibbets, Esther Diepenbroek, Hans Hupkes, Simone Renting, Suzan Tuit

Eindredactie: Eva Prins

Vormgeving en DTP: Studio FNV

Meer informatie: www.fnv.nl/zonderloon

Facebook Stop Werken Zonder Loon

December 2015

BIJSTAND

**MOGEN WE HET
ONDERHAND**

OOK AL

DWANGARBEID

NOEMEN

Loesje

Postbus 1045
6801 BA Arnhem
www.loesje.nl